

FEJTÖRŐ.

Történelmi kérdés:

Ki volt a dán evangélikus egyház szervezője és a kopenhágai egyetem újjáalakítója?

(Eckerdt Elek.)

Számítási kérdés:

Egy apa bizonyos pénzösszeget oszt ki három fia között. Az egyik kap 60 fillért és a megmaradt pénz felét. A másik kapja a most megmaradt pénz kilencedrészét és 1 koronát és a harmadik kapja a megmaradt 140 K.-t. Mennyi pénzt osztott ki az apa összesen és mennyit kapott mindenik?

(Bazilly Mihály.)

Sakkrejtvény.

dem	a	ma	Meg	lő	ál	zek	tá
dár	lát	föl	lok	Ha	ra	szü	hol
hol	Azt	rulsz	lők	to	Azt	ha	né
lak	jön	gó	a	Vi	még	A	től
kér	me	től	e	szel	sut	léd	szép
tő	e	Min	zem	űt	dem	hők	ra
gyek	de	lő	kér	la	a	dem	fe
Szü*	le	va	de	föl	csak	há	fel

(H. Nagy Jenő.)

Képrejtvény:

Megfejtési határidő 1905 augusztus 20.

18 számban közzétett fejtörő kérdések megfejtése:

Földrajzi kérdés: Bóli-barlang. Számítási kérdés: Azok a számok: 4 és 1. Képrejtvény: A szabadság a béke legszebb virága.

Helyesen fejtették meg: Zsákó Gyula, H. Nagy Jenő, Mészáros Gy., Pajor I., Schletter Ödön, Németh Vince, Binder Elemér, Föföldy Sándor, Schlesinger Ernő, Pápe Lajos, Kempfner Kálmán, Kállai Sándor, Rotter Mór, Gerber Sándor, Thury Endre, Weiser János, Grosz Béla, Zsoldos Károly, Witz János, Pálmai Lajos, Ebner Lajos, Degeller Károly, Púry János, Rebensaft Jenő, Láng Róbert, Fenyves Ottó, Práger Aladár, Droppa Sándor, Slavkovszky János, Fekete Gusztáv, Sebestyén Győző, Vadász Imre, Szarvas László, Somlyó Mór, Rákosi Róbert, Rácz Sándor, Bauer Adolf, Karvaly Sándor, Schwartz Károly, Verő Gizi, Friedmann Béla, Elek Tibor, Kraiser Géza, Lederer Dezső, Szűsz Nándor, Deutsch Béla, Virág Kálmán, Belgrad Sándor, Kiss

Miklós, Surányi János, Pálits Emil, Horvát László, Vértés Pál, ifj. Forgács János, Tauber Ervin, Kalisch fivérek, Török István, Knöpfler Zs., Spiller Gyula, Vetró Béla, Wolf János és Sándor, Sass Elemér, Strasser Bódog, Morberger Gyula, Schemnitzer Aladár. Erdi M. A kitűzött könyvjutalmat (Karádi-Gaal: Regék és mesék, díszkt.-ben) Vértés Pál főgimn. III. o. t., budapesti előfizetők (VII., Peterdy-u.37.) nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

H. N. J. Történelmi, földrajzi és természetrajzi kérdéseket szívesen közlünk; küldj belőlük. — B. G. (Temesvár). Ez az intézet a Kereskedelmi iskolai tanárképzőintézet. Ebben az intézetben azonban csak azok vehetők föl, akik a) érettségi bizonyítvánnyal igazolják, hogy középiskolai vagy felsőbb kereskedelmi iskolai tanulmányukat jeles eredménnyel befejezték és b) a budapesti tudomány- vagy műegyetemen rendes vagy rendkívüli hallgatókúl beiratkoztak. A fölvételre való jelentkezésnél eredetiben és másolatban be kell mutatni az érettségi bizonyítványt. A jelentkezésnek az igazgatóság-hoz intézett bélyegtelen folyamodványban kell kérni a fölvételét. A beírás szeptember 13., 14. és 15-én délután történik az intézetben (Budapest, V., Alkotmány-utca 11.). Lekepezés vagy tandíj nincs. Az oktatási idő, valamint a szünetek ideje teljesen összeesik az egyetemi renddel. — T. E. (Szeged). A kereskedelmi minisztérium Budapesten évenként hajóosztási tanfolyamot rendez, amelynek az a célja, hogy folyambajós tisztakat neveljen. A szeptember elsején kezdődő tízhónapos tanfolyamra oly érettségi vizsgálatot tett, avagy legalább középiskolát (közép ipariskolát) végzett ifjat vesznek föl, aki már legalább egy év óta van gyakorlati hajós szolgálatban. A beírásakor a következő irásokat kell bemutatni: Keresztlevelet, honossági és erkölcsi bizonyítványt, a gyakorlatot igazoló s hatóságilag hitelesített igazolványt, érettségi vagy középiskolai vég bizonyítványt s orvosi bizonyítványt, amelynek azt kell tanúsítania, hogy az illető a hajós szolgálatra alkalmas testalkattal bír. A végzett hallgató mint hajóosztást és kapitány a hajóosztásoknál kap alkalmazást, vagy a folyamómérnökségeknél, ahol a hajózási főfelügyelőségig és 4800 korona fizetésig emelkedhetik. — Egy igaz hívünk. Okos, értelmes leveledben magad megfeleltél kérdésekre. A «számítás» a diákság régi rossz szokása; néha be is válik az, hogy kiokoskodjunk, hogy mikor felelünk s akkor aztán ugyancsak megtanuljuk a leckét. De ha azután a év végén a tanár úr az egész könyvet feladja, akkor vajjon hogyan «számítunk»? Amit évközben nem tanultunk meg, azt bizony egy-két nap alatt bujosan hozzuk helyre. Ezért ne «számíts» fiám, hanem tanulj szorgalmasan, becsületesen. — B. L. (Csúz). A közlésre szánt rejtvények mindegyikét külön darab papírosra kell írni. — S. O. (Aranyos-Maróth). A Világ Úra c. regény most jelenik meg először magyar nyelven; könyvalakban csak azután kapható, ha lapunk befejezte a regény közlését. Az utolsó folytatást a 26. számban hozzuk. — B. R. (Nagykanizsa). Rejtvényeket küldhatsz; ha jók, közöljük. — A tündérkirály. A papírkosárba került.

Fényképező készüléket

eredeti gyári áron szállítunk részletfizetésre.

Arjegyzék ingyen.

TISZA TESTVÉREK

11176

Budapest, II. kerület, fő-utca 12. szám.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre ... 4 kor. 80 fill.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet	IV. ker., Egyetem-utca 4. szám
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.	és könyvnyomda.	Kéziratokat nem adunk vissza.
Megjelenik minden vasárnap.		

REGULY ANTAL ÉLETE.

Az ifjuság számára írta Jancsó Benedek. 21

Berezovban egész buzgósággal feküdt osztják tanulmányainak. Nyelvanyag nyerése s a nép belső életének megismerése végett osztják népköltemények gyűjtéséhez fogott. E költemények hő lelkesedéssel beszélik el az osztjákok őseinek harcos tetteit, akik részint mint istenek, részint mint hősök szomszédjaikkal és testvéreikkel harcolnak.

E jelenség új és meglepő volt, mert halász népet ilyen rideg éghajlat alatt vitézségért és harci dicsőségért látunk bennök lelkesedni, ami különösen azért érdekes néprajzilag, mert a finn népesalád egy törzskénél oly szellemi irányt árul el, mely a többi finneknek nemcsak nem sajátja, hanem tőlök idegen, sőt természetökkel ellenkező. Pétervári barátaitól kapott levelekből ügyei állásáról értesülvén, elhatározta, hogy gyorsan visszatér Kazánba. 1845 március 3-án indult vissza Kazánba 37 (Réaumur) fokos hidegben, hová április végén érkezett meg.

Így fejezte be Reguly urali nagy útját, melyet nemcsak az ugor-magyar nyelvészetnek vetette meg alapját, hanem az általa bejárt, eddig majdnem teljesen ismeretlen óriási földterület térképeinek elkészítésével az orosz tudósok egybehangzó véleménye szerint is Oroszország nép- és földrajzában egy terjedelmes — eddig még nem ismert föld felfedezője lőn. Hogy az általa készített «Éjszaki Uralvidékének nép- és földirati térképe», mely tudományos értékű kalauz volt a későbbi utazók kezében, az leginkább kitűnik Hoffmann Ernőnek, az 1847-ben kiküldött orosz tudományos küldöttség vezetőjének következő szavaiból, melyet a küldöttség uta-

zásáról írott beszámoló nagy könyvének előszavában mond:

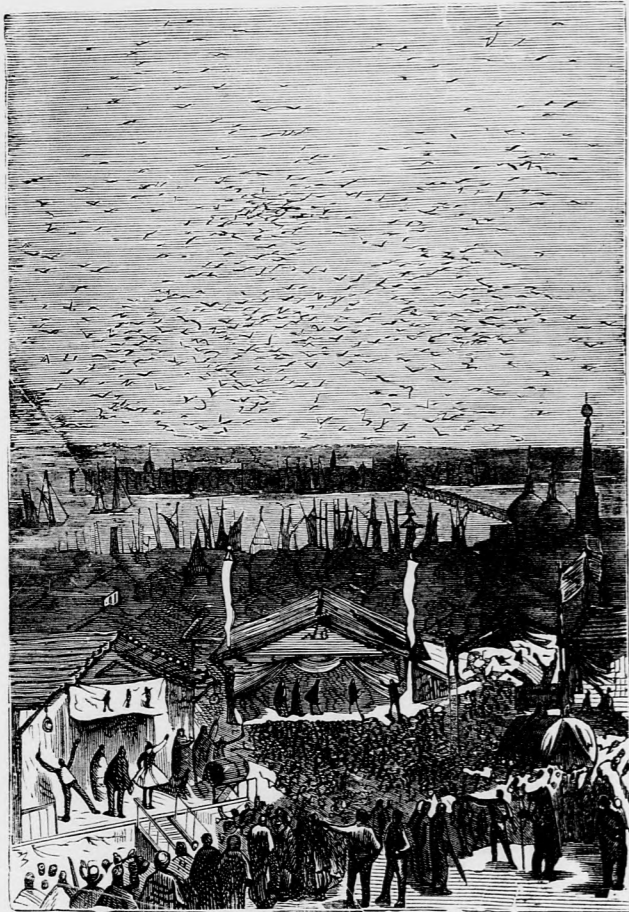
«Vállalatunkra különös szerencse volt, hogy készülődéseink idejében Reguly Antal úr visszaérkezék utazásából Szent-Pétervárra. A vogulok,

KAZÁNI TATÁR NŐ.

osztjákok, zürjének és szamojédek között tett népi és nyelvi nyomozásai a legéjszakibb Uralra és a Jeges tenger partjaira vitték. Naplóiban a szemmel látottakon kívül egész kincse van az éjszaki Ural felől szerzett tudósításoknak. Nemcsak legnagyobb készséggel közölt velem mindent, ami küldetésünk sikerének előmozdítására

szolgálhatott, hanem Lüttke tengernagy kérésére naplója szerint az éjszaki szélesség 50—70 fok között levő Ural térképeit is megszerkeszté. Ezen, bár mérés nélkül, csak leginkább gondos tudakozódások helyes alkalmazásán alapuló térkép nem tarthat ugyan igényt pontosságra s a hegyek irányának sem adhatja hű képét, — de a küldöttség mégis kitünő hasznát vette, mert nagyszámú folyó- és hegyneveket foglal magában,

NISNI-NOVGORODI VÁSÁR.

melyeket, ha meg nem nevezhetünk, sohasem értethetjük volna meg kalauzainkkal, hogy hová vezessenek?»

Hogy mily fontosak voltak Reguly adatai és utbaigazításai e küldöttség részére s hogy annak vezetője mennyire hálás lekötelezettjének érezte magát, azt az idézett szavakon kívül legszembezőkőbben bizonyítja az, hogy Hoffmann ez utazásáról írott s 1856-ban Pétervárott megjelent «Der nördliche Ural und das Küstengebirge Pie-Choi» című művét a következő sajátkezű

ajánlással küldötte meg Regulynak: «Az éjszaki Ural buzgó kutatójának, Reguly Antal úrnak az urali küldöttségnek készséges felvilágosításaival és tanácsaival szerzett megbecsülhetetlen szolgálataiért hálás elismerése jeléül *Hoffmann Ernő.*»

VIII.

Visszaérkezte után, bár nagyon meggyengült egészsége pihenést parancsolt volna, rögtön felkereste a kazáni püspököt, hogy támogatást szerezzen nála tanulmányait illetően. A püspök a Kazán közelében fekvő *rajfai* kolostorba utasította, melynek főnöke (archimandrita) előbb a kazáni hittani főiskolában tanár volt később cseremiszi misszionárius és az új testamentum némely részeinek cseremiszi fordítója.

Az archimandrita szívesen fogadta nagyhirű tudós vendégét. Lakásául a zárda egy tágasabb szobáját jelölte ki s egyszersmind átadta terjedelmes cseremiszi szógyűjteményét is. A rajfai kolostor csendes magányában egészen megfeleledkezett a külvilágról. Szokása szerint tanulmányait minden mérséklet nélkül a végső megfeszítésig űzte. Anynyira elerőtlenedett, hogy néha még mozdulni is alig bírt.

Amíg így betegeskedve és lábadozva folytatta a zárda csendes falai között tanulmányait, az alatt hazájából igen kedvező hírek érkeztek.

Az Uralból vissza kellett jönni, mert az Akadémia ezentúl már nem támogatta. De Toldy ebbe nem nyugodott bele s az Akadémia nevében gyűjtést rendezett Reguly számára. Az adakozásra való felhívásnak alig remélt sikere lett, amennyiben közel ezernégyszáz pengő forint gyűlt be, mely összegből

kétszázötven forintot Reguly szülőmegyéje, Veszprém irt alá. E nem remélt körülmény most már lehetővé tette, hogy a mordvinokat és csuvaszokat is felkereshette s azok között is addig tartózkodjék, míg nyelvöket megtanulja.

Cseremiszi tanulmányait befejezván, július elején elutazott a csuvaszok és az erdei cseremiszek közé. Rövid ideig Kozmodemianszkban időzött, de ezt csakhamar odahagyta, hogy jelen lehessen Nisni-Novgorod-ban a vásáron.

(Folytatása következik.)

SZENT ISTVÁN.

Zengjen hálát a szent ének,
A magyarok Istenének!
Ki nemzetét el nem hagyta,
Királyul Szent Istvánt adta.

Pannónia szép kertjében
Hit, vitézség termett régen.
A szent király öntözgette
S viruláshoz segítette.

Rómából jött munkabére:
Szent korona a fejére,
Melynek büszke ragyogását,
A századok megesodálják.

Új ezerév küszöbénél
Szent Istvánnak népe még él.
Azt súgja a szívverésünk,
Hogy most is ő a vezérünk!

Fülei Sz. Lajos.

A berlini múzeum éremgyűjteménye.

Berlinnek három hatalmas múzeuma van. Az egyik a «*Friedrich Wilhelm Museum*» csak nemrég nyílt meg, de értékességével, kincseinek valóságos halmazával bámulatba ejtette már is az idegeneket, mondhatjuk csakis az idegeneket. Mert a berlini ember csak úgy nem ismeri múzeumait, mint a pesti ember és sokszor bámúlva hallgatja a külföldiek csodálkozásait, mert hiszen itt is úgy van, mint minálunk: «Senki sem próféta a maga hazájában.»

A két régi múzeum között az első az ú. n. «*Altes Museum*», mely a királyi palotával szemben II. Frigyes Vilmos alatt épült (1824—1828-ig) a hírneves német építész *Schinkel* tervei szerint, «*Fridericus Guilelmus III studio antiquitatis omnigenae et liberalium artium museum constitit MDCCCXXVIII*» ezt a homlokfeliratot viseli a régi múzeum. Az antik hellén stílusban felépített múzeum előtt van 18 ion oszlop. A lépcső peremén két bronz-csoportozat foglal helyet: az egyik egy amazont, a másik egy oroszlánvadászt mutat be.

A 18 remek ion oszlopon nyugvó előcsarnokba érve, két óriási méretű fali kép vonja magára figyelmünket. A két allegorikus fali képet életnagyságú alakjaival *Schinkel* aquarelljei után festették.

E nagy faliképek alatt egy csoport kisebb kép tartja az előcsarnokot.

A csarnokban belül azon férfiak mellszobrai találjuk, kik művészetükkel vagy tudományos kutatásokkal tűntek ki. Legelől *Johann Joachim Winkelmann* a híres esztétikus, ki kutatásai által az antik művészet egészen új, eddig még meg nem figyelt oldalait tárta fel, azután *Schinkel*, *Daniel Chodowiecki*, *Christian Rauch* (a Frigyes szobor megteremtője) és *Schlüter* szobrai.

A főbejáratnál szemben, belül a csarnokban két ókori gránitfürdőkád foglal helyet, melyek még Diocletian korából valók és melyek Rómában találtak.

A főbejáratnál jobbra van az éremgyűjtemény, balra a könyvtár.

Ezúttal nevezetesen az előbbivel akarunk behatóbban foglalkozni.

A legérdekesebb múzeum az ú. n. «*Münzkabinett*» éremgyűjteménye, mely nem csak nagyságával, hanem tökéletességével is felülmúlja az ilyenfajta múzeumokat. Az éremgyűjtemény a múzeum legrégibb osztálya, története egészen a XVI. századig nyúlik vissza. II. *Joachim bran-*

denburgi választó fejedelem rakta le az alapját, de csak IV. Frigyes Vilmos alatt kezdték meg igazán tudományos összeállítását és fejlesztését.

1882-ben a római érmek és pénzek száma 33,000 (18,000 arany, 15,000 ezüst, 16,200 réz), a görögöké 57,000 (melyek között 1500 arany, 51,200 ezüst), a középkori érmek száma 86,000, melyhez még vagy 22,500 keleti érem járul. Kereken tehát 200,000 érem van ebben az óriási gyűjteményben, mely még napjainkban is folyton gyarapodik. A nagymennyiségű érem- és pénzgyűjtemény 60 óriási szekrényben van. Az érmek elrendezésének rendszerét a lehetőséghez képest részletesen írjuk le, hogy olvasóink gyűjteményeik rendezésénél követhessék ezt a minden tekintetben észszerű módszert.

Az antik (ó-kori) érmeket a *Pellerin* által meghonosított és *Eckheltől* javított ú. n. földrajzi rendszer szerint csoportosították. Nyugat-Európából indul ki, innen átmegy Görögországba és Ázsiába, majd Afrika északi partvidékein visszatér ismét nyugati Európába. A sorrend ezek szerint: Hispánia, Gallia, Británia, Germánia, Itália, a Dunamenti országok egészen a Fekete tengerig, Thrákia, Makedónia, Hellas, a hellén szigetecsoportok, Kis-Ázsia, Szíria, Perzsia, Baktria, Egyiptom és Észak-Afrika kikötői. Az egyes országok városai a-b-c sorrendben következnek, mellettük az uralkodók uralkodási éveit időrendben állították össze.

A legszebb gyűjtemények az Alsó-Itália, Szicília, Görögország és Thrákia érmeit magukba foglaló gyűjtemények.

Külön csoport az *Aes grave*, mely nagy öntött rézdarabokból áll. Ez volt az ősi Róma és a nem hellén Itália legrégibb pénze.

A római érmeket két részre osztjuk: a köztársaságiakra és a császárok korabeliekre.

A középkori éremgyűjtemény rendszere a következő: az első csoportban vannak azoknak a népeknek érmei, amelyek közvetlenül a népvándorlásból indultak ki, a keleti és nyugati gótoké, a vandálké, longobardoké. A második csoportban vannak a merovingok és karolingok éremgyűjteményei. A karolingok alatt vert pénzek feloszlának német, francia, aquitaniai és itáliai csoportokra.

A harmadik nagy csoportban az egyes államok érmei foglalnak helyet és pedig nemzetiségek szerint beosztva, először a germánoké, azután a román és szláv népeké, végül külön csoportban a — *magyaroké*.

A többi csoportokat a keleti népek és Afrika pénzéreiből állították össze. Meg kell még említenünk a magán éremgyűjteményt is, mely egyes híres emberek tiszteletére vert érmekből áll, mely mind az olasz reneszánsz, mind a XVI—XVIII. századbeli formázóművészet számos remekművét mutatja be a szemlélőnek.

A múzeumi gyűjtemény egyik legérdekesebb és igen nagy értékű drachmája 18 grammot nyom (Delphi drachma).

Nagy Sándor és majdnem az összes többi diadochus az attikai pénzláb szerint vereti a «drachmát», különösen a négydrachmásokat, melyeknek értéke és súlya később mind cseké-

A JAÁKI TEMPLOM DÉLKELETRŐL, AZ UJJÁÉPÍTÉS UTÁN.

A régi pénzrendszerekről igen sokat írtak már, de bizony sokszor bebizonyult, hogy az, amit meg nem dönthetőnek és biztosnak tartottak, helytelen és rendszertelen. A görögök pénzegysége a *drachma* volt, melynek értéke az egyes vidékek szerint változott.

Az ú. n. attikai drachma, az athéni, szicíliai pénzláb szerint verve 4.3 grammot nyom. Igen gyakori a négy drachmás (tetradrachmon) különösen Athénben és Sziciliában, hol 17.9 gramm súlyúakat is találunk.

lyebb lesz. Arany pénz ritka volt Athénben, annál gyakoribb *Makedon Fülöp* és *N. Sándor* alatt. (Súlyuk körülbelül 8.6 gramm.)

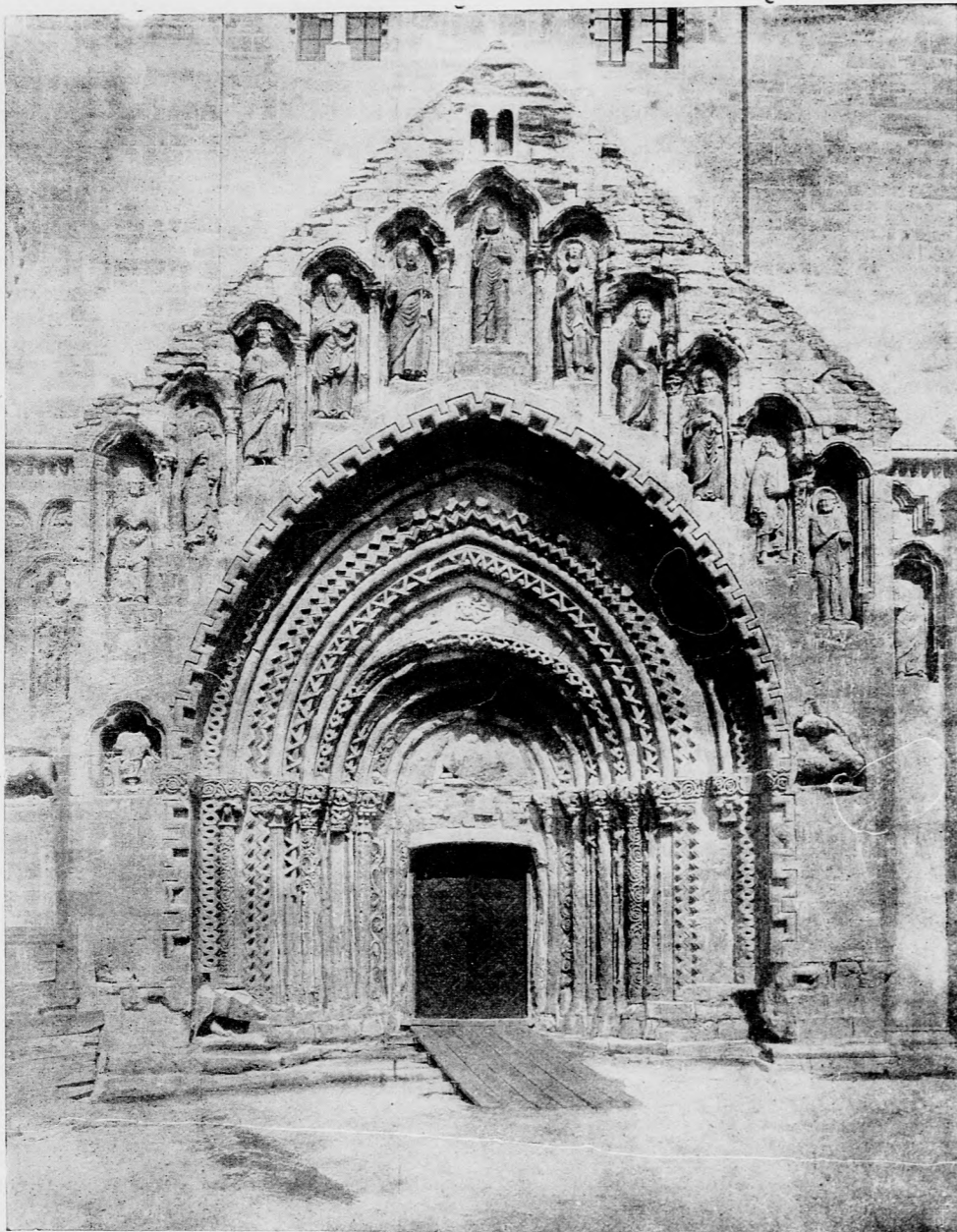
Igen elterjedt volt a perzsa királyok aranya a dareikos (8.4 gr.) nem egy nagy győzelemnek az okozója, nem egy hazaárulás előmozdítója.

Regina szigetén, hol a monda szerint Theidon király a pénzverést feltalálta, sokkal magasabb pénzláb uralkodott, melynek teknősbékával diszített didrachmonja az ó-görög pénzverés egyik legbecesebb emléke (13.7 gr.).

Igen elterjedt volt még a korinthusi didrachmon Athenafejjel és Pegazussal díszítve. (8.5 gramm).

legrégibb kerek alakú rézpenze az *as* (és annak részei) idők folytán többször vesztett súlyából.

A legrégibb *asok* súlya 300 gr., a második pün

A JAÁKI TEMPLOM FŐKAPUJA AZ UJJÁÉPÍTÉS ELŐTT.

Kis-Ázsiában, hol már az ősrégi időkben is igen gyakori az aranypenz, az «Elektrumból» (arany és ezüst keveréke) vert Kyzikenus (17 gr.) és ennek $\frac{1}{6}$ része volt divatos.

A középtáliei államok pénze először kerek rézpenz volt, van azonban négyszögletes is. Róma

háború végével eredeti súlyának $\frac{1}{3}$ -a, később már csak $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{12}$, $\frac{1}{24}$ van meg.

A rézpenz már csak váltópénz volt. 268 óta ezüst pénzt vernek $\frac{1}{84}$ font súlyúakat. A *denar* 10 *as* értékű volt, a *quinar* 5, a *sestertius* $2\frac{1}{2}$. A pénzt általában *sestertiusok*ban számították.

Neró alatt a *dénár* még $\frac{1}{96}$ font súlyú volt. Később folyton veszt értékéből, végre már rézpenzt vernek helyette. Diokletian azután ismét $\frac{1}{96}$ font ezüsből vereti a *dénárt*. Értékjegye XCVI, azonban csak ritkán van rányomva. Arany

A berlini gyűjtemény érdekes és megbízható képét adja a pénznemek fejlődésének s egyszerűen megtanít bennünket arra is, hogy miképen rendezzük gyűjteményünket.

Lakatos Pál dr.

A JAÁKI TEMPLOM AZ UJJÁÉPÍTÉS UTÁN.

Rómában a második pün háború után volt csak, eleintén ez a pénz ritkaságszámba ment. Később ennek az értékét is leszállították. Diocletianus ismét emeli értékét 60-at készít egy fontból, mindegyiken Ξ (a görög 60) felirattal. Későbbi császárok 70-et is verettek egy fontból.

A JAÁKI TEMPLOM.

Képekkel.

Hazánk egyik legnevezetesebb Arpádkori műemlékét, a jaák templomot a múlt évben újjáépítették, falait megerősítették, hogy a pusz-

tulástól ezt az érdekes templomot megóvják. Az első adat, mely a jaáki templomról reánk maradt, 1256 május másodikáról való. Ekkor szentelte föl *Omode* győri püspök.

Hogy ki alapította az apátságot, azt nem tudjuk teljes határozottsággal. Egyik feltevés szerint Bátor Opos fia *Jaák* alapította, ki állítólag a Szent István idejében bevándorlott Vencelin nemzetségből származott. Ezt a feltevést azonban megcáfolta a vasvárikáptalannak 1325-ben Róbert Károlyhoz küldött jelentése; e jelentés szerint ugyanis a Jaák nemzetségbeli *Nagy Márton* volt az apátság megalapítója. Róbert Károly 1331-ben a jaáki apátságról már említi, hogy azt elődei, a szent királyok annyi kiváltsággal és adománnyal tüntették ki, hogy a monostorban ötven szerzetes élt, minden szükségessel bőven ellátva.

Magának a templomnak építése idejét *Henszelmann* Imre a XIII. század derekára teszi. *Ipolyi* Arnold a tatárjárás előtti korba helyezi. A templomot franciá-román stílusban, csücsives elemekkel vegyest, építették.

Valószínű, hogy első tervezői a régi *Sabaria* helyén fennmaradt pogány templom köveinek felhasználásával akarták kezdeni az építést. Három hatalmas gránitoszlop ma is ott áll a templom előtt, de úgy látszik, az építési terveket készítő francia szerzetesek visszarettentek a gránitépítkezés nehézségeitől s a könnyebb, faragásra alkalmasabb mészkövet választották. E köből épült a bécsi Szent István-templom is, melyhez, mint a jaáki bazilikához, a sopronmegyei szent-margiti kőbánya szolgáltatta az anyagot. A jaáki templom három, eredetileg keresztaljú

nélkül tervezett bazilika. Az eredeti alapterv azonban már az építéskor számos változást szenvedett, minek nyomai majd mindenütt észrevehe-

NAGYAPA ÖRÖME.

tők. A főkapu román félkör íve gót csücsivbe megy át; az éjszaki, kívülről öt sikra tagolt falnak az oldalhajóban négy boltozat felel meg. E miatt lehetetlen is volt az éjszaki mellékhajóban ablakokat alkalmazni, úgy hogy a felső világitásra a déli oldalon tört ablakok szolgálnak,

melyek a déli hajóban a csücsives boltozattól feltűnő eltérést mutatnak. A főhajónak eredetileg egyenes fafödénye volt és az 1663-dik évben

Mai számunkban több képen bemutatjuk a jaáki templomot.

NAGYAPA ÖRÖME.

Böhm Pál festménye.

Így nyári időben, mikor az egész falu népe kimegyen a mezőre, a gazdaság dolgát rendbehozza, bizony az édes anya sem ér rá arra, hogy a kicsinyekkel bajlódjék. Kimennek a falu végére s ott játszadoznak jó, öreg nagyapjukkal. Be nagy öröme is van a kedves kis gyermekben, kiváltképen a pötty *Juliskában*, ki ugyancsak jó kedvében van. Valami táncot akarna járni, de nem nagyon sikerül a kicsikének. Pedig nagyapó még az ujjával is csetent.

Ezt a szép képet *Böhm* Pál az idén elhunyt jeles magyar festőművész festette meg. Évek óta élt már Münchenben s ritkán látogatott el hazánkba. Nagyváradon született 1839-ben. Atyja is festő volt, cégtáblákat, plafonokat. A fiú az iskolában nem igen haladt s utóljára is, hogy pályát válasszon, rézműves inas lett. E közben öntött a diákok számára ólom ágyúcskákat, csinált rakétát és festett táblákat korcsmai ajtóra, gyógyszer-tárra. Próbált arcképeket is festeni, de nem sokra ment vele. Egy darabig mint színházi festő foglalkozott és járt ide-oda az országban. De sokáig nem bírta magát el-

Böhm Pál festménye.

Folnai apát idejében építtetett dongaboltozata. A remek főkapun csak a négy felső szoboralak maradt sértetlenül. Az apostoloknak, valamint a főkapu balján fülkében elhelyezett s a kis Szűz Máriát ölében tartó Szent Anna szobrainak egyes részei megsérültek.

szánni, hogy egy határozott irányban fejlessze tehetségét s célt tűzzön törekvései elé. Budapesten, mikor már néhány életképét figyelmesen megnézték a váci-utcai kirakatokban, Böhm Pált mint régiségkedvelőt ismerték. Halálával a magyar festészet egyik jeles úttörőjét siratja benne.

A komikus éposz történetéből.

Irta: Vértes József dr.

Minden irodalmi jelenséget csak akkor értünk meg igazában, ha mindazokat a tényezőket és körülményeket alaposan szemügyre vesszük, melyek azt a munkát létrehozták. Át kell kutatni annak a kornak történelmi okmányait, hogy megismerjük azokat a nagy eszméket, melyek akkoriban a nemzetet leginkább foglalkoztatták s melyek legjobb, legfogékonyabb talajra az író, a művész lelkében akadtak. Tisztába kell jönnünk az akkori irodalmi áramlatokkal s meg kell ezek közepette a mi költőnk, a mi tárgyalandó művünk helyét keresni. Vagyis rövidesen mondva meg kell rajzolnunk a háttérrel, melyből az illető költő egyénisége és munkája kiemelkedik.

Ennek a háttérnek a megrajzolásánál nemcsak a hazai irodalomnak és művelődéstörténetnek van vezetés szerepe, hanem a külföldinek is. Tudjuk, hogy a legmagyarabb költőkre (Petőfire, Aranyra) szintén hatottak idegen költők.

E néhány sorban a komikus éposz történetének egyes kevésbé ismeretes adatait mutatjuk be olvasóinknak; bemutatjuk már csak azért is, mivel mostanság, Csokonai halálának századik évfordulója alkalmából gyakrabban esett szó erről a műfajról. Azt a háttérrel akarjuk megrajzolni, melybe Csokonai mint komikai éposz-író állítható be.

Először is az a legfőbb kérdés, hogy mi is tulajdonképpen az a komikus éposz. Hogyan és milyen úton határozhatjuk meg legbiztosabban e műfaj mivoltát? Egyik jeles német irodalomtörténetíró azt mondja, hogy a meghatározás legbiztosabb alapja a komikus éposz történetének ismerete. Ha megismertük a világirodalom e nemű legjelesebb termékeit, akkor ezekből azután már könnyebben megalkothatjuk elméletünket.

A komikus éposz rokona a paródiának. Mindkettő valamely komoly tárgyú költői mű átalakítása vagy formában, vagy eszmében. Ebből az ellentétből jó létre a humoros elem.

A paródia alapja valamely komoly tárgyú költemény vagy dráma, de személyei jelentéktelen emberek, az indító okok pedig kicsinyesek, nevetségesek. Tehát a paródia az alapul szolgáló költeménynek csak előadásmódját tartja meg. Sok kifejezést minden változtatás nélkül vesz át a paródia, másokat átalakítás által tesz nevetségessé az író, hogy az ellentét annál jobban hasson. Az alapul szolgáló költemény versmértékét a paródia sohasem változtatja meg.

Ha a költő az eredeti költeményből csak a tárgyat veszi át, (természetesen változtatva) s célját, a nevetségessé, a versmérték megváltoztatása által igyekszik elérni, akkor művét *travestiának* nevezzük.

Néhány író még parodisztikus travestiáról is megemlékezik, mely az eredeti költemény eszméjét is, a vers formáját is megtartja.

A komikus éposznak három alkotó eleme van. Az első az, hogy egy egész jelentéktelen tárgy a költemény cselekvénye; ilyen jelentéktelen tárgyat dolgoz fel pl. Pope: «Elrabolt hajfűrt» c. komikus époszában. A második tényező a magasröptű, komoly előadási mód. Ebben egyúttal benne rejlik a szatirai vonás is, melynek a komikus époszban igen fontos szerep jut. Harmadszor pedig meg kell emlékeznünk az isteni gépezetről, mely nélkülözhetetlen kelléke az ilyen műfajnak.

Tehát a komikus éposz inkább rokona a paródiának, mint a travestiának, mert a paródia változtat a tárgyon s a költő igen sokat vegyít bele saját képzeletének termékeiből. A forma tekintetében is találunk hasonlatosságot; a versmértékét mindig valamely komoly költeményből veszi át az író s soha sem humorosból, mint pl. a travestia.

De a legjobb bizonyítékát annak, hogy a paródia és a komikus éposz rokonok, éppen a *Béka-egér harc* (Batrachomomachia) c. görög éposz szolgáltatja. Erről a kutatók nem tudják eldönteni, vajjon az *Ilias* paródiája-e ez a költemény, avagy a homéroszi époszok utánzatainak szatirája.

Ha a szatira nem marad meg a megszokott korlátok között, hanem az epikai terjengősséghez fordul, akkor ezt a költeményt szatirikus éposznak nevezzük. Ez annyiban különbözik a komikus éposztól, hogy ebben nem találjuk meg az isteni gépezetet.

Tehát ezekből a negatív eredményekből megállapítottuk, hogy a komikus éposz isteni gépezettel ellátott szatirikus hősköltemény.

A komikus éposz első s legjelesebb művelői: Tassoni, Boileau és Pope. Altaluk jutott be Németországba, onnan pedig hozzánk.

Alessandro Tassoni (1565—1635) írta az újabbkori irodalom első komikus époszát. Művét, az *Elrabolt vedret* (La secchia rapita) 1616-ban írta, de nem akadt senki sem, ki a hőskölteményt ki merte volna adni. Miután nagynehezen mégis csak kapott kiadót, elment kéziratcsomójával Párisba, hol műve 1622-ben — sok hányatás után — végre-valahára elhagyta a sajtót. A költőnek nem volt elegendő bátorsága ahhoz, hogy a gúnyos költeményt, mely 12 énekre terjed, saját neve alatt bocsássa a közönség elé, hanem *Androvini Melisoni* álnéven adta ki.

A költemény tartalma a bolognaiak és modénaiak között folyó harc egyik jelentéktelen epizódja. A modénaiak elrabolják a vedret a bolognaiak kútjából; ebből aztán iszonyú háborúság keletkezik. A bolognaiak ugyancsak megerőltetik magukat, de sem csel, sem vitézi harcok által nem tudják az elrabolt «kincset» visszaszerezni. Párviadalok, várostromok s egyéb véres és harcias események után végre is kibékülnek.

Az egész előadási mód igen komoly színben mutatja be a szereplő «hősöket», a seregszámla fenséges jelenetét itt is épp úgy megleljük, mint az *Ilias*-ban. A költemény igen terjedelmes (6880 sor). A tartalom alapjául egy régi monda szolgál; eszerint Modena és Bologna között 1325-ben kiütött a háborúság, mely azzal nyert szerencsés befejezést, hogy a bolognaiakat Zap-

be kitűnő formában, bámulatos elmésséggel. Az apát, a klostrom ura olyan óriási pulpítust készítettett, hogy attól kántor uram ábrázatját éppenséggel nem lehetett látni. Ez az oka a nagy esetepaténak, mely végre is a pulpitus levételével ér szerencsés véget.

A vergiliusi és homéroszi helyek utánzása sokkal sikerültebb, mint az epikus gépezet,

BOILEAU.

pelinonál kegyetlenül elverték. A győzők ugyan csak megkergették őket, sőt még Bolognába is behatoltak s ott egy kútból elrabolták azt a híres vödört, mely azóta még a históriába is bekerült.

A második nevezetes költő, ki Tassonit nem egy helyen utánozta is: Boileau. A pulpitus (Lu lutrin) a címe vitézi versezetének, mely először 1674-ben négy éneken, 1683-ban pedig hat éneken jelent meg.

Tartalomról bizony bajos itt beszélni, mert a cselekvény igen jelentéktelen. Az egész költemény az apát és a kántor civakodását mutatja

melynek bizony édes-keves köze van az egész cselekvényhez.

A költeményt a papok civódása ellen irányítá a költő, mely akkoriban kiváltképpen Franciaországban napirenden volt. A civódásnak nincs semmi fontossága, — írja Gottsched — de a költő a legkomolyabb módon írja le és éppen ezáltal teszi ezt nevetségessé.

E minta után írta Pope a «Fürtrablás»-t (Rape of the lock 1712). Érdekes, hogy a világirodalom legelső komikus éposza eredetileg csak komikai szatira volt, melynek nem volt más célja, minthogy a nők bálványozását és a divatot

nevetségessé tegye. Ami manapság a komikus éposz jelentős, nélkülözhetetlen eleme, azt Pope költeményében hiába keressük. Az 1712-es, első kiadásban egy árva betűt sem látunk az isteni gépezetből; ezzel a disszel a költő csak a második kiadást ékesíté.

A *Fürtrablás* tárgya még a *Pulpitus*-énál is csekélyebb. Egy előkelő angol kisasszonynak egyik tisztelője, egy nemes lord, levágja szép hajfürtjét, mi azután elegendő ok arra, hogy az egész kastély békéje fel legyen forgatva. De nincsen harag, mely örökké tartana. A kisasszony is megbékül, mert hajfürtje a magas mennyboltozaton, a csillagok között tündököl.

(Vége következik.)

VILÁG URA.

12

Regény. Irta Verne Gyula. Fordította Gábor Andor.

E végén a tónak nincs más kifolyása, csak a Niagara-folyó, mely az Ontarióval köti össze. Azonban e folyón elállja az utat a hirneves víz-esés, Buffalo, e New-York állami igen nagyfontosságú város alatt körülbelül tizenöt mérföldre. Ha a *Rémület* nem a Detroit-Riveren távozott, hogy hagyhatja már most el a tavat, ha csak nem megy a szárazföldre ki? . . .

A nap magasán állt az égen. Az idő szép volt, igen meleg, de mégis elviselhető, mert friss szellő mozgása üdítette a levegőt. A tó partja még nem tűnt fel, sem Kanada, sem Amerika felől.

Vajjon a kapitány egyáltalán nem akar mutatkozni előttem? . . . Volna valami különös oka rá, hogy ne fedezze fel kilétét előttem? . . . Ez az óvatosság azt jelentette talán, hogy szándéka visszaadni szabadságomat, mihelyt az est leszálltával partot ér a *Rémület*? . . . Ezt nem tartottam valószínűnek!

Azonban délután két óra felé zaj hallatszott a fedélzeten, a középső csapófödél fölemelkedett és a türelmetlenül várt férfiú megjelent előttem.

Meg kell mondanom, hogy épúgy nem vetett ügyet se rám, mint emberei; a kormányos felém ment, s elfoglalta helyét a fedélzet hátsó részén. A kormányos néhány halkán kiejtett szó után, lement a gépek rekeszébe.

A kapitány körüljártatta tekintetét a látóhatáron, megnézte az iránytűt, mely a kormány előtt állt, kissé megváltoztatta menetünk irányát és a *Rémület* gyorsasága is növekedett.

Ez az ember már elmúlhatott ötven éves, középtermetű, széles vállú, igen egyenes tartású volt. Feje erősen ült két váll között, haja inkább szürkénék látszott, mint feketének, bajuszt nem viselt, hanem sűrű amerikai körszakállt. Izmos keze, lába, hatalmas állkapcsa, széles melle volt, s ami nagy erélyről tanuskodik: szemöldökét állandóan összeráncolta. Bizonyos, hogy vas-

szervezete lehetett, minden viszontagságnak ellentálló egészsége és lángoló vére megbarnult bőre alatt.

Mint társai, a kapitány is tengerészruhát hordott, mely fölé viaszos köpeny borult fején, lapos gyapjusipkát viselt.

Jól megnéztem.

Noha nem kerülgette tekintetemet, bizonyos, hogy olyan különös közönyt mutatott, mintha a fedélzeten nem is lett volna valaki oda nem való.

Azt hiszem, el sem kell mondanom, hogy a kapitány volt egyike a két férfinak, akik a Long-Streeten házam előtt rám lestek . . . S ha én ráismertem, kétségtelenül felismerte bennem ő is Strock főfelügyelőt, akit megbíztak azzal, hogy a Great-Eyry titkát földérintse.

És míg nézegettem, az ötlött eszembe — amire pedig Washingtonban nem is gondoltam, — hogy ezt az arcot láttam már valahol . . . ugyan hol? . . . a tudakozódó osztály egyik ügyszerében, vagy egyszerűen mint fotográfiát valamely kirakatban? . . .

De ez az emlékem annyira bizonytalan volt, hogy nem tudtam, nem csalódom-e véletlenül? . . .

Azonban, ha társai nem is voltak oly udvariasak, hogy feleltek volna kérdéseimre, talán ő nagyobb tiszteletben részesíti őket? . . . Bizonyos, hogy ugyanazon nyelvet beszéltük, ámbar nem állíthatam volna határozottan, hogy velem együtt amerikai születésű . . . Egyébiránt lehet, hogy feltette magában, hogy nem érti meg beszédemet, így aztán felelnie sem kell rá! . . .

De végre is mit akar tenni velem? . . . Úgy vélte, hogy minden formáság nélkül eltehet láb alól? . . . Csak az éjszakára várna, hogy a vízbe dobjon? Az a kevés, amit tudtam felőle, elegendő volna arra, hogy veszedelmes tanúvá tegyen? . . . De hisz akkor jobb lett volna, ha a horgonyon hagynak . . . Akkor legalább nem kellett volna, hogy ők személyesen öljenek meg . . .

Fölkeltem, hátramentem és megálltam előtte. Erősen szemembe nézett. Tekintete lángolt, mint a tűz.

— Ön a kapitány? — kérdeztem tőle.

Hallgatott.

— Ez a hajó a *Rémület*?

Nem válaszolt kérdéseimre.

Feléje hajoltam és meg akartam ragadni a karját.

Erre hátra tolt; nem erőszakosan, de úgy, hogy érezhettem rendkívüli izomerejét.

Másodszor is feléje léptem:

— Mit akar velem cselekedni? — kérdeztem, most már izgatottabb hangon.

Azt hittem, végre mégis kiszalaszt néhány szót összeszorított ajkain, mert láttam, hogy ő is izgatott volt.

Hogy önmagát megakadályozza ebben, elfordította fejét; aztán a szabályozóra tette nyugodtan a kezét.

A gép azonnal gyorsabban működött.

Harag fogott el s nem tudtam uralkodni magamon. Hangosan kiáltottam neki:

— Jó! Hát hallgasson csak! Én úgyis tudom, ki ön, azt is tudom, hogy ez a gép az, mely Madisonnál, Bostonban és a Kirdall-tavon feltűnt! Igen, ugyanaz a gép, mely a szárazföldön, vizen és víz alatt egyforma gyorsasággal jár! Ez a hajó a *Rémület* és ön a kapitánya! Ön irta azt a levelet a kormánynak, ön, aki azt hiszi, elég erős arra, hogy harcoljon az egész világ ellen . . . ön . . . a Világ Ura!

Szerencsére lecsillapodtam s mert láttam, hogy kérdéseimre úgysem kapok választ, leültem fülkém fedele közelében. És hosszú órákon át csak egyre néztem a láthatárt, azt remélve, hogy végre szárazföld tűnik fel valahonnan.

Igen: remény és várakozás, ez volt minden, amit tehettem, remélhettem, várhattam!

Bizonyos, hogy még napnyugta előtt el kell érnie a *Rémület*-nek az Erie partját, mert iránya állandóan északkeleti maradt.

XIV.

A Niagara.

Az idő azonban csak telt, csak múlt és a helyzet nem változott. A kormányos visszatért a fedélzetre, a kapitány lement a hajó belsejébe, hogy a gépek működését ellenőrizze. Ismétlem, hogy még mikor a gyorsaság fokozódott, akkor is zajtalanul és csodálatos szabályossággal működött a motor. Egyetlenegyszer sem éreztem olyan lökést, mely elkerülhetetlen a henger és ramács alkalmazásánál. Ebből azt következtettem, hogy a *Rémület* hajtóereje, minden formájában, szárazföldön és vizen valamely turbina által hajtott gépezet.

De lehetetlen volt erről meggyőződnöm.

Azt is észrevettem, hogy útirányunk nem változik. Folyton a tó északkeleti partja felé, tehát Buffalo irányában haladtunk.

— Miért követi a kapitány ezt az utat? — kérdeztem magamban. — Csak nem lehet szándéka, hogy e kikötőbe megy be, a halász- és kereskedelmi-hajók egész serege közé? Ha távozni akar az Erieről, csak nem a Niagara az alkalmas út erre? Hiszen a vizeséseken oly géppel sem haladhat át, mint az övé. Az egyetlen lehetséges út a Detroit-River és a *Rémület* szemmel láthatóan távozik tőle.

Ekkor ez jutott eszembe: A kapitány talán az éjszaka bekövetkeztét várja, hogy az Erie vala-

mely partján kikössön. Ott aztán a hajót automobilá változtatva, átmennék valamelyik szomszédos állam területén? Ha szárazföldi út tartama alatt el nem tudok menekülni, minden reményem elveszett arra, hogy szabadságomat még visszanyerjem.

Igaz, hogy végre mégis csak megtudom így: hová rejtezik ez a Világ Ura oly jól el, hogy senki föl nem fedezhette még búvóhelyét. Meg-

ÖN A KAPITÁNY?

tudom, ha ugyan valami más módon meg nem szabadul tőlem a kapitány.

A tónak ezt az északkeleti partját jól ismerem, mert gyakran jártam New-York államnak e részén, mely Albany — az állam fővárosa — és Buffalo között terült. Valamely hivatalos rendőrségi ügyben, ami jó három évvel ennekötte játszódtott le, bejártam a Niagara partjait a vizesések alatt és felett Suspension-Bridge-ig, meglátogattam a két legnagyobb szigetet Bruffalo és Niagara-Falls mezővárosa között, továbbá Navy szigetet és Goat-Islandot, mely az amerikai esést a kanadaitól elválasztja.

Ha tehát alkalom kínálkozik a szökésre: nem

ismeretlen területen kell járnom. De vajjon kínálkozik-e majd alkalom és alapjában kíváncsi-e én, felhasználnám-e általában? Hisz mennyi titka van még ez ügynek, melyhez jó szerencsém — vagy tán a gonosz éppen? — oly szorososan odakötött!

Különbösen alig is tételezhettem föl, hogy lehetővé válik a Niagara partjainak egyikét elérnem. A *Rémület* nem merészkedhetik e kijárást nélkül való folyóra s valószínűleg meg sem fogja közelíteni az Erie-tó partját. Szükség esetén víz alá merül és lemenvén a Detroit-Riveren, automobillá változik és az Egyesült-Államok országútajain száguld keresztül.

Ily gondolatok kóvályogtak fejemben, míg szemem hasztalan kalandozta be a látóhatárt.

És még mindig megoldhatatlan maradt ez a makacs kérdés: Miért írta a kapitány nekem azt a fenyegető levelet? Miért kémkedett utánam Washingtonban? És végül, mily kapocs fűzte a Great-Eyryhez? Hogy földalatti csatornákon bejuthatott a Kirdall-tó vizére — ez lehetséges! De a megmászhatatlan sziklaövon át hogy jutna a Great-Eyryre? — nem, erre nincs mód!

Délután négy óra felé, tekintetbe véve egyrészt a *Rémület* sebességét, másrészt irányát: már mindössze tizenöt mértföldnyire járhattunk Buffalótól, melynek körvonalaí nemsokára fel kellett hogy tűnjenek északkeleten.

Ez útnak közben, ha láttunk is hajót, mindig nagy távolságra voltunk tőle s ezt a távolságot a kapitány tetszése szerint gyarapíthatta. Különbösen is alig lehetett meglátni a *Rémület*-et a víz felszínén és egy mértföldről már nem hiszem, hogy meg tudták volna különböztetni a hullámoktól.

Lassankint azonban kezdtek feltűnedezni az Eriet környező magaslatok és megalkották egymás mellé sorakozva azt a torkolatot, melyen át az Erie-tó a Niagara folyóba önti vizét. Jobbfelel néhány homokbucka emelkedett, itt-ott facsoportok feketedtek. A part hosszában több kereskedelmi hajót és halászbarkát láttam, részint gőzösöket, részint vitorlásokat. Az égboltszaton helyenkint füstcsávok szennyezték be, melyeket könnyű keleti szél hajtott maga előtt.

Mit akar a kapitány, hogy e kikötő felé irányítja hajóját? Nem tiltja meg az óvatosság, hogy oda merészkedjék? Minden pillanatban azt vártam, hogy a kormány elcsavarásával visszairányítja a hajót a nyugati part felé, ha csak azt nem tervezi, hogy víz alá merül és az Erie mélysegeiben tölti az éjszakát?

De teljesen érthetetlen volt előttem ez a makacsság, melyel egyenesen Buffalonak tartott.

Ekkor a kormányos, kinek szeme az északkeleti partszegélyt fürkészte, intett társának. Ez felkelt, a középső fedélhez ment és leszállt a géprekeszbe.

Csaknem azonnal megjelent a kapitány a fedélzeten, a kormányos mellé lépett és halkán beszélgetett vele.

A kormányos Buffalo felé nyújtva kezét, két feketéllő pontra mutatott, melyek öt vagy hat mértföldnyire lehettek előttünk.

A kapitány figyelmesen nézett arra; aztán vállat vonva leült a hajó farán s nem változtatta meg a *Rémület* irányát.

Negyedóra múltán láttam, hogy két vékony füstoszlop rajzolódik ott a tó fölé. Lassankint a pontok alakja is határozottabbá bontakozott. Két gőzös volt, melyek kijöve Buffalo kikötőjéből, sebesen közeledtek felénk.

Hirtelen az jutott eszembe, hátha e gőzösök azok a torpedó hajók, melyekről Ward úr tett említést, melyek kis idő óta azzal vannak megbízva, hogy felügyeletet gyakoroljanak a tó e része felett. Talán azok a torpedó hajók, melyeket szükség esetén magam is igénybe vehettem volna.

Ezek a hajók, melyek a legújabb típus szerint épültek, az Egyesült-Államok leggyorsabb torpedó hajói közé tartoztak. A tökéletesség eddig elért legmagasabb fokán álló gépezetek hajtották őket és megtettek huszonhét mértföldet is óránként.

Viszont azonban igaz, hogy a *Rémület* sokkal gyorsabban is tudott haladni és arról sem szabad semmiesetre megfeledkeznünk, hogy ha nagyon közelelről szorongatják, tehát a menekülés másként már lehetetlen: elegendő, ha a víz alá merül — minden üldözésnek elejét veszi.

Igazában tehát ezeknek a hajóknak is víz alatt járónak kellett volna lenniök, ha a siker némi reményével akarták a küzdelmet fölvenni s nem tudom, ugyis egyenlő erővel menne-e a két fél a harcba?

Most már kétségtelennek láttam, hogy a hajók parancsnokai értesítést kaptak, valószínűleg Wellstől, aki Toledoba visszatérve sürgönyözhetett nekik.

Az is bizonyosnak látszott, hogy észrevéve a *Rémület*-et, teljes sebességükkel haladtak feléje. És íme, a kapitány nem is törődve velük, folytatta útját a Niagara felé.

Mit fognak tenni a torpedó hajók? Bizonyosan úgy fognak eljárni, hogy a *Rémület* kénytelen legyen az Erie sarkába menni, Buffalo városa felé, mert a Niagaráról azután el nem menekülhetett.

A kapitány vette át a kormány kezelését. Egyik embere a hajó előrérszére ment, a másik a gépkamarába.

Vajjon nem parancsolják-e meg, hogy fülkémbe lemenjek?

Nagy örömmre ez nem történt meg s hogy őszintén bevalljam: senki sem törődött velem, mintha csak ott sem lettem volna.

Élénk izgalommal láttam, hogyan közelednek a hadihajók. Két mértföldre megközelítve bennünket, oly mozdulatot tettek, melynek következtében a *Rémület* két tűz közé került.

A Világ Urának arca pedig csak mélyseges megvetést árult el. Tudta, hogy e hajók semmit

VEGYESEK.

A vándormadár. Összel, amint hűvösödni kezd az idő, útra kél dél felé a sok-sok millió madár, száll melegebb vidékre. Nagy csoportokban kerekednek föl szeptember táján és sebes repüléssel szelik át a levegő-óceánt Afrika irányában. Ez nekik az ígért földje, de messze van, nagyon messze s a piciny madárszívek bizonynal félénken dobbannak meg, ha az út ezer veszedelmére gondolnak. Legnehezebb feladat a két kontinent elválasztó Földközi-tengeren átrepülniök s bizony, ha nem elég erősek és kitartók, sirjuk lehet az alantuk kéklő víztükör. Az erősek egyfolytában teszik az utat, a gyöngébbeknek meg kell pihenniök. Tengerészek beszélnek, hogy Kréta szigetén ezer meg ezer ilyen halálra fáradt madár zuhan a tengerbe. Más madarakban a *geografiai érzék* fejlődik ki csodálatos módon. A szárny és ökörszem például nem merészelnek neki vágni a tenger birodalmának, hanem kerülövel teszik meg az utat. Európa és Kis-Ázsia határán, a Márvány-tengeren kelnek át és a Földközi-tenger mellékén érik el Arábiát. Vannak azonban madárfajok, melyek oly gyengék, hogy a maguk erejéből képtelenek a nagy útra és erősebb pályatársaik, a darvak hátán teszik meg a vándorutat. Ez az állítás majdnem hihetetlennek látszott, de most egy neves ornitológus erősíti meg, aki néhány hetet töltött Kréta szigetén.

Egy lelkész, aki ott lakik, többször fölhitva figyelmét a magasban vonuló daru-csapatokra, melyek körül apró madárkák csicseregése hallatszott. Ugyanezt erősítik meg *Hedenborg* svéd utazó és *Lemesz* ornitológus, aki Kis-Ázsiában észlelte ugyanezt a tünetet. El kell tehát hinnünk, hogy gyöngé madárfajok, úgyszólván, megnyergelik erősebb barátaikat s ilyen módon száz meg száz kilométert utaznak kényelmesen és ingyen.

Az Egyesült-Államok meteorológiai kiadásai. Meteorológiai tekintetben az Egyesült-Államok, amennyiben az erre fordított költséget vesszük tekintetbe, a világon a legelső helyen állanak. Több, mint másfél millió dollárt fordítanak az Egyesült-Államok évente meteorológiai szolgálatra, tehát többet, mint az összes európai államok együttvéve. Több száz gyakorlott és képzett egyén figyeli meg szárazon és vizen az eget és küldi szét az időjárásra vonatkozó tudósításokat az Egyesült-Államok minden részébe.

FEJTÖRŐ.

Vegyteni kérdés:

Minek a képlete ez: C_6H_6O ? Maró, égető ízű, a fény hatására megbarnul. Fehér tükristályban kristályosodik. Igen mérges. 182° -nál forr. Fertőtlenítő szerül használják. (Eckardt Elek.)

Történelmi kérdés:

Ki volt a longobardok második királya, ki az arianus hitről a katolikusra tért át s új alkotmányt adott országának? (H. Nagy Jenő.)

Számítási kérdés:

Egy fiú vásárolt gyümölcsöt. A birsalma darabja 5 fillér, a barack darabja 3 fillér, a körte darabja 2 fillér, az almából pedig kettőt kapott 1 fillérért. Összesen 100 darabot vásárolt 1 koronáért. Hány darabot vásárolt mindenikből? (Bazilly Mihály.)

sem tehetnek ellene. Ha egyetlen szót szól a gépkamra felé, már messze maga mögött hagyja őket, bármily sebesen jönnek is! A *Rémület* motorának néhány fordulatával az ágyúk lőtávolán kívül leszünk; vagy lenn az Erie mélyében várjuk be, hogyan hullanak a lövegek egymásután a vízbe.

Két perc múlva alig egy mértföld választott el bennünket a két üldöző hajótól.

A kapitány meg közelebb engedte őket.

Aztán a szabályozóhoz nyúlt és a *Rémület* csavarainak kettős erőfeszítése következtében szinte kiszökött a vízből. A kapitány játszott a torpedó hajókkal s ahelyett, hogy hátrafelé indult volna, egyenesen feléjük haladt. Ki tudja, talán vakmerőségében megkockáztatja, hogy közöttük elúszkál s maga után csábítsa őket mindaddig, míg az éj leszálltával kénytelenek lesznek abbahagyni a hiábavaló üldözést.

Buffalo városának már határozott körvonalaí láttam az Erie-tó partján. Láttam épületeit, a tornyokat, az elevátorokat. Kissé északnyugatibb irányban nyílt a Niagara folyó bejárása, négy vagy öt mértföldnyi távolságban.

Mire határozom magam ily körülmények közt? Jó úszó létezem nem volna-e jó, mikor a két hajó között leszünk, a vízbe ugranom, mert bizonyos, hogy ily jó alkalom többé soha sem fog kínálkozni szabadulásomra. A kapitány nem késlekedhetik azzal, hogy kihalásztasson. S különösen, ha egy ideig víz alá merülve úszom, nem valószínű-e, hogy megmenekülök? Egyik vagy másik hadihajó okvetlenül észrevesz. Ki tudja, nem értesítették-e a hajók parancsnokát arról, hogy esetleg én is a *Rémület* fedélzetén lehetek? Akkor csolnakot küldenek értem és fölvesznek.

Kétségtelen, hogy a siker eshetősége nagyobb volna, ha a *Rémület* a Niagara két partja közé merészkednék. Navy szigete mellett kiugorva oly területre léphetnék, melyet jól ismerek. De lehetetlen volt föltételeznem, hogy a kapitány be merjen menni erre a folyóra, melyet a vizesések mintegy korláttal zárnak el. Tehát azt határoztam el, hogy bevárom, míg a torpedó hajók még közelebb lesznek, az alkalmas pillanatban kísérletet teszek.

Azaz hogy elhatározásom nem volt elég erős még! Nem! Nem tudtam beletörődni, hogy elmenekülvén elveszítem minden lehetőségét a titok folderítésének. Rendőri ösztönöm fellázadt e gondolatra, mikor csak kezemet kell kinyújtanom, hogy hatalmamba kerítsem ezt a minden törvényből kirekesztett embert! Nem! Nem fogok elmenekülni! Ez annyit jelentene, hogy örökre feladom a játszmát! Igaz, hogy nem tudom, mi sors vár rám, meddig hurcol magával a *Rémület*, ha fedélzetén maradok. De mindegy!

Hat óra elmúlt már. Az üldöző hajók mellénk értek, körülbelül tizenkét-tizenöt kábelnyi távolságot hagyva maguk között. A *Rémület*, ha nem is gyarapítja sebességét, néhány pillanat múlva közöttük lesz egészen. (Folyt. köv.)

Képrejtvény:

Megfejtési határidő 1905 augusztus 27.

19. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Számtani kérdés: Az első 12 éves, a második 16 éves. Történelmi kérdés: Péró lázadása, vezetője Szegedinacz Péter, népszerű nevén Péró, Budán kerébe töretett. Képrejtvény: Késő takarékoság, üres erszény. Kockarejtvény:

sz	e	k	é	r
e	sz	é	k	
k	é	z		
é	k			
r				

Márkus János.

Helyesen fejtették meg: Hrélinger Jenő, Eckerdt Elek, Kempfner Kálmán, Kállai Sándor, Rotter Mór, Gerber Sándor, Thury Endre, Weiser János, Grosz Béla, Zsoldos Károly, Witz János, Pálmai Lajos, Ebner Lajos, Degeller Károly, Púry János, Rebensaft Jenő, Láng Róbert, Fenyves Ottó, Práger Aladár, Droppa Sándor, Slavkovszky János, Fekete Gusztáv, Sebestyén Győző, Vadász Imre, Szarvas László, Somlyó Mór, Rákosi Róbert, Rácz Sándor, Bauer Adolf, Karvaly Sándor, Schwartz Károly, Verő Gizi, Friedmann Béla, Elek Tibor, Kraizel Géza, Lederer Dezső, Szűcs Nándor, Deutsch Béla, Virág Kálmán, H. Nagy Jenő, Kalisch fivérek, Nord Frigyes, Bodó Rezső, Breuer L., Dávid Kálmán, Morberger Gyula, Tauber Ervin, Schlesinger Ernő, Reiner Pál, ifj. Zurányi Gyula, Kossuth Károly, Mandl Leó és Mihály, Milutinovits Corinna, Gömöri Endre, Spiller Gyula, Schletter Ödön, Márkus János.

A kitűzött könyvjutalmat (Gaal Mózes: Virág Palkó) Morberger Gyula pozsonyi előfizetőnk nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

S. E. (Kiskunhalas). Kedves soraidat igaz örömmel olvastuk; a T. L. továbbra is azon az úton halad, melyen eddig járt. — H. N. J. (Debrecen). A rejtvények megfejtését a legnagyobb valószínűség szerint későn küldted be. A 17. számban levő fejtörő megfejtését is későn kaptuk meg s így természetesen neved ismét nem lehet a megfejtők névsorában. Legjobb, ha a feladatok eredményét szerdaig küldöd be, akkor biztosan megkapjuk levelezőlapodat. — E. E. (Nyiregyháza). A földrajzi, történelmi és természetrajzi kérdések beváltak; küldj még ilyen fajtákat. Ezeket szívesen közöljük. — H. E. (Wochein). Olvasd el H. N. J. üzenetét. — B. L. (Gúz). Ismételd meg kérdéseidet, mert levelezőlapodat nem kaptuk meg. — B. Zs. (Marosvásárhely). 1. Természetrajzi és földrajzi kérdéseket legközelebb kö-

zöljük. 2. Vizaknán nyaral. 3. Szeptember első napjaiban felkeresheted lapunk szerkesztőségében. — T. E. (Mezőtúr). A posta 1905-től kezdve 14-16 éves fiúkat alkalmaz, akik a középiskola negyedik osztályát már elvégezték és a posta- és táviró-segédtségi pályára szánják magukat. Évről-évre a postaigazgatóság állapítja meg, hogy melyik postahivatalnál hány növendéket alkalmaz. A pályázni kívánó legjobban teszi, ha megismeri valamelyik postahivatalnál, hol van üresedés és ha csak oda pályázik, ahol üresedés van, amit a postahivatalban is ki szoktak hirdetni. Pályázhat a tizennégy évesnél idősebb ifjú, aki a középiskolának legalább negyedik osztályát elvégezte, feddhetetlen magaviseletű, ép és egészséges, mely feltételeket iskolai, szüneti, erkölcsi és hatósági orvosi bizonyítvánnyal kell igazolni. Megjegyzendő, hogy a növendék a gyakorlati kiképzés első félévében semmiféle javadalmazásban nem részesül; az első és második félévben azonban a kincstári hivatalnál hónapankint tizenöt korona, a második évben hónapankint harminc korona, a harmadik évben hónapankint negyven korona és a negyedik évben hónapankint ötven korona napidíj-átalányt kap. Az, aki tizennyolc éves életkora betöltése után a vizsgálatot sikerrel leteszi, postatisztává való kinevezetéseig mint segéd-tiszt-jelölt a kincstári postahivatalnál napidíjas minőségben nyer alkalmazást. A koronás bélyeggel ellátott s kellően felszerelt folyamodást a budapesti postaigazgatósághoz címezve, annál a postahivatalnál kell benyújtani, amelynél üresedés van és ahol pályázó gyakorlatra akar jelentkezni. — K. B. (Zsámbokré). A hadseregben nagyobb a szükséglet, tehát ott előbb veszik föl. Az előremenetel a hadseregben és a honvédségnél egyforma. Hadbírógyakornok lehet oly tényleges szolgálatban vagy azon kívül álló katonák, akik tényleges szolgálati kötelezettségének eleget tettek, katonai szolgálatra alkalmas és a bírói, illetve Magyarországon a jogtudományi államvizsgálatot letette. A főszerelt körülményeket igazoló irásokkal felszerelt bélyeges folyamodást a hadügyminisztériumhoz kell intézni s hadtestparancsnokságánál benyújtani. A hadbírógyakornokot eskütetele szerint rangsorozzák. Évi fizetése 1200 korona és 400 korona pótlék. A fizetést azonnal folyósítják. — R. A. (Temesvár). A szanatóriumba való főlvtel módzatai ezek: A főlvtelért bélyegmentes folyamodást kell a Szanatórium-egyesület elnökségéhez intézni s azt a Szanatórium igazgatóságának (Budapest, budakeszi erdő) kell elküldeni. E folyamodáshoz kell csatolni: 1. A beteg állapotról szóló írásbeli orvosi jelentést, amelyet a kezelőorvosnak kell kiállítani egy nyomtatott kérdőívre, amelyet a Szanatórium igazgatósága, ha hozzá levélbeli megkeresés érkezik, szívesen elküld bárkinek. 2. Kötelező nyilatkozatot arról, hogy a beteg a Szanatórium házirendjét pontosan be fogja tartani, a kuráját az intézeti főorvos tanácsa ellenére három hónapon belül nem fogja félbeszakítani. 3. Igazolványt arról, hogy a jelentkező az ápolási költségek fedezésére képes. Ingyenesen csak oly beteget ápolnak, akit valamely egyesületi ágyalapító ajánl a főlvtelre. Ez esetben a folyamodáshoz az ingyenes főlvtelt kell kérni s a 3. pontban említett igazolvány helyett az ágyalapító írásbeli ajánlatát kell hozzacsatolni. Ha valamely betegsegítő-egyesület, vagy pénztár, vagy hasonló testület elvállalja a kezelés költségeit, akkor az igazolvány helyett ennek az egyesületnek erre vonatkozó kötelező írásbeli nyilatkozatát kell csatolni a folyamodáshoz. Ha a Szanatórium hely van, akkor a beteget értesítik arról, hogy melyik napon kell vizsgálatra jelentkeznie Korányi Frigyes dr. egyetemi tanárnál, aki, ha a vizsgálat kielégítő eredménnyel jár, a betegnek főlvteli igazolványt ad s értesíti arról is, hogy mikor jelentkezzen a főlvtelre. Megjegyzendő, hogy az ágyalapítók az ingyenes helyekre csak ajánlhatják a beteget, de annak főlvtelre is csak akkor lehetséges, ha a beteg az orvosi vizsgálatnál a főlvtelre alkalmasnak találják. Olyan beteg tehát, aki nem kapott főlvteli igazolványt Korányi tanártól, hiába jelentkezik az intézetben, nem veszik föl. — R. P. (Nagy-Maros). A közlésre szánt rejtvények mindegyikét külön darab papírosra kell írni.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott ifjúsági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre... 4 kor. 80 fill.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet	IV. ker., Egyetem-utca 4. szám
Egész évre... 9 kor. 60 fill.	és könyvnyomda.	Kéziratokat nem adunk vissza.
Megjelenik minden vasárnap.		

REGULY ANTAL ÉLETE.

Az ifjúság számára írta Jancsó Benedek. 22

Nisni-Novgorodból a mordvinok közé ment, de ez utazásával nem érte el célját, mert nyári idő lévén, a földművelő mordvinság legnagyobb része falvaiktól távol, szétszórtan erdei és mezei tanyáin időzött. Végre sikerült az erza (nyugati) mordvinok törzséből egy jóra való tolmácsot szereznie, kinek segítségével nagy előhaladást tett a mordvin nyelv erza tájshozzásában.

Miután gyakori betegeskedése rendesebb és nyugodtabb életmódot követelt, visszatért Nisni-Novgorodba. Itt a birodalmi bányák főigazgatója, Csefkin egy alkalommal bemutatta Leuchtenberg hercegnek, ki utazásairól és tanulmányairól nagy érdeklődéssel kérdezősködött s kiváló figyelemmel hallgatta elbeszéléseit s egyúttal felszólította, hogy Pétervárra való visszatérése után látogassa meg s legyen házának gyakoribb vendége.

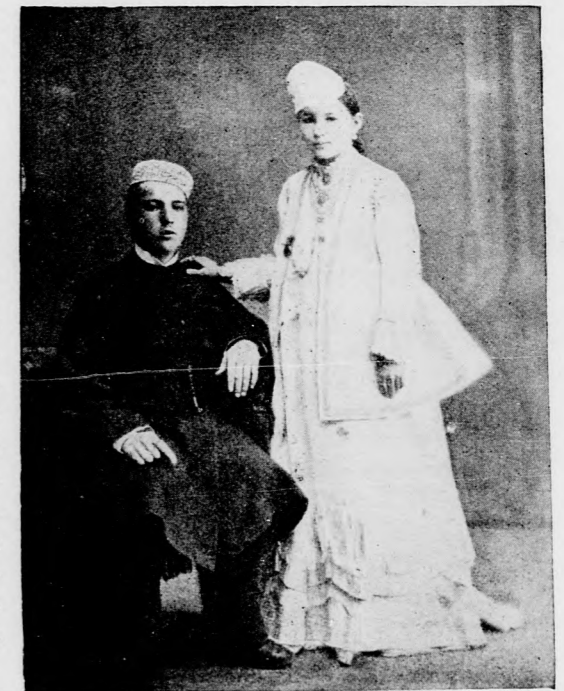
Bár néha betegsége annyira erőt vett rajta, hogy az ágyból sem tudott felkelni, mordvin tanulmányait nagy buzgalommal folytatta. Mikor készen lett mordvin tanulmányaival, újra odahagyta Nisni-Novgorodot és 1845 novemberében a csuvasok közé ment. Tanulmányait itt is a már leírt módon folytatta s mikor elegendő csuvasz nyelvanyagot gyűjtött, Kazánba tért vissza, hol a telet csuvasz-tanulmányainak elméleti részével töltötte. Mihelyt kitavaszkodott, odahagyta Kazánt s Civilszkbe ment, hogy innen ki-kirándulva a csuvasok közé, eddigi dolgozatait a nép között kiigazítsa, kibővítsé s kiegészítésül az anatri csuvasok nyelvjárását is tanulmány tárgyává tette.

Mikor ezzel készen volt, újra a rajfai kolostor falai közé húzódott vissza, hogy hasonló módon

járjon el cseremis tanulmányait illetően is. Áttanulmányozva és feldolgozva a Volga mellett lakó ugor népek nyelvét és költői hagyományait, Nisni-Novgorodon és Moszkván át 1846 augusztus 25-én közel három évi távollét után Szent-Pétervárra visszaérkezett.

Barátai Szent-Pétervárott tárt karokkal fogadták. De örömnél sokkal nagyobb volt részvételük, mert hiszen három év előtt egy egészséges, viruló fiatal ember vett búcsút tőlük s aki most visszaérkezett, beteges, egészen megkopaszodott, testben, lélekben kimerült ember volt.

A feladat egy része el volt végezve. Most már

KAZÁNI TATÁR TESTVÉRPÁR.